

[Helveg Petersen.]

synspunkter ind, der ikke har så forfærdelig meget med et dybere kultursyn at gøre. Jeg siger det ikke for at angribe de mennesker og kredse, for hvem afleveringen føles som et smerteligt tab. Jeg vil ikke underkende de følelser, som folk, der virkelig beskæftiger sig med håndskrifterne, nærer over for dem. Jeg er klar over, at mange af disse mennesker føler afleveringen som et personligt tab. Men på samme måde som vi bør nære respekt for denne følelse, bør der også vises respekt for den følelse, der ligger bag afleveringsønsket. Det er alt for billigt, når man siger, at vi, der er tilhængere af aflevering, er det med et let sind — at vi bortgiver andres værdier, eller hvad man nu finder på at sige. Dette er ikke en sag, man går let til. Jeg har ikke følt, at det var et anliggende, vi blot kunne behandle rutinemæssigt. Det er et spørgsmål, vi har pligt til hver for sig at vurdere meget nøje for så på grundlag af det, der ligger foran os, at tage vor stilling, så godt vi nu hver for sig kan gøre det.

Det, jeg gerne vil sætte en streg under, er, at vi har pligt til at prøve at sætte os i andres sted; vi har pligt til at prøve at sætte os i islændingenes sted. Vi har her at gøre med en sag, der griber dybt ind i en anden nations tilværelse — dybere, end vi måske fatter. Det drejer sig om at tilbagelevere værdier, som det islandske folk har skabt, og som det har en moralsk ret til. Jeg siger ikke, at andre ikke har ydet en indsats gennem årene, der har været af stor betydning for formidlingen af de værdier, håndskrifterne rummer; men det er Island, der er centrum — det er her; udgangspunktet for det hele er.

Når vi nu hører talen om, at Island ikke fortjener dette hensyn — og jeg synes, det ærede medlem hr. Poul Møller var noget inde på den betragtning — bør vi nok erindre os, hvad der er passeret i historien. Vi må erkende, at den måde, hvorpå Danmark i lange perioder behandlede Island, var præget af en uforstand og en herrementalitet, som vi kan have al mulig grund til at føle os skamfulde over. Gennem den monopolhandel, vi drev, var vi med til at øge de vanskeligheder, som på anden måde i lange perioder hærgede Island. Hvis vi endelig

skal kritisere Islands beslutning i 1944, bør vi i hvert fald stille Danmarks behandling af Island op over for det, der skete i 1944, da Island frigjorde sig — og der kan næppe være nogen tvivl om, hvem der over for historien har den største skyld.

Professor Hans Brix kom i Berlingske Aftenavis i december 1953 ind på nogle væsentlige synspunkter, som jeg gerne her til slut vil opholde mig lidt ved.

Først understregede professor Hans Brix, at Island ikke havde noget lovligt krav på håndskrifterne, at de tilhørte den danske stat efter principper, der er gyldige verden over i tilsvarende tilfælde. Han tilføjede med henvisning til den pludselige udskillelse af Island fra moderriget, at der ikke var nogen tvingende grund til at komme med hænderne fulde af milde gaver; det kunne komme, når stunden engang ville gøre det til en glæde for Danmark at efterkomme Islands brændende ønsker. Men så følger Hans Brix til, at der er endnu et synspunkt at fremføre, et synspunkt, der har noget at gøre med det, der skete, da Preussen og Østrig enedes om at slette § 5 i fredstraktaten i 1866, den paragraf, der stillede Danmark i udsigt, at befolkningen i de tabte landsdele skulle få lov til gennem en afstemning at tilkendegive, om de ville tilbage til Danmark. Denne paragraf blev slettet. Og så fortsætter Hans Brix — jeg beder om tilladelse til at citere —

„Når vi nu erindres om den håbløse pine, vi måtte lide som det afmægtige lille folk over for den store, stærke magt i syd, og overfører forholdet mellem os og dem til forholdet mellem Island og Danmark i sagen om håndskrifterne, da synes man at fatte, hvorledes vi for én eneste gangs skyld er den store magt i syd, til hvis forståelse en lille nation oppe mod nord retter anmodningen om forståelse af denne livssag. Thi disse sjældne, dyrebare håndskrifter er mere end blotte tekster. Dem kan vi lige så godt studere i de fotografiske faksimiler. Det er selve det eksisterende vidne om fortidens strålende åndsbedrift i det fattige folk helt afsides i Europa, der her mirakuløst er bevaret og henligger i de danske biblioteker, og som med de hedeste ønsker begæres tilbagegivet.“